

מסד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל ו נ ו ת ל ע י ו י ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושלש

פרק כ"א כ"א-ל

חוקת (תשכ"ד)

א. כ"א וישלח ישראל מלאכים אל סיחון מלך האמורי

סדרש רבה י"ט כ"ח

"וישלח ישראל" - כל דברי תורה צריכים זה לזה שמה שזה נועל זה פותח. כאן נאמר "וישלח ישראל" ובמקום אחר חלה השליחות במשה, שב' (דב' ב' כ"ו) "ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון מלך חשבון". וכתיב (שופטים י"א י"ז) "וישלח ישראל מלאכים אל מלך אדום" וכתיב (במד' כ' י"ד) "וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום". הכתובים האלה צריכים זה לזה, שמהם הוא ישראל וישראל הן משה, למדך, שראש הדור כל הדור.

לפי דעת מפרשי המדרש (מהרז"ו, הרד"ל) מסמך המדרש על הפסוק ישעיה ס"ג י"א.

הסבר, כיצד יתפרש הפסוק בישיעה על פי דעת המדרש? האם זהו פשוטו של מקרא אם לא?

ב. רש"י ונירם אבד: מלכות שלהם.

ר"ה אבד חשבון עד דיבון

מלכות ועול שהיה למואב בחשבון אבד משם, וכן "עד דיבון" תרגום של "סר" - "עד". כלומר: סר ניר מדיבון, ניר - לשון מלכות ועול וממשלת איש, כמו (מלכים א' י"א ל"ו) "למען היות ניר לדוד עבדי".
ד"ה "ונשים": ש"ן דגושה, לשון שממה - כך יאמרו המושלים.
ד"ה ונשים: אותם.
ד"ה עד נופח: השימונום עד נפח.

א 1) מהו הקשר במלת "ונירם"?

אא 2) גם הרא"ם וגם בעל גור אריה קובעים, שהוצרך רש"י לפרש "עד" = סר, ולא יכול היה לפרשו כמשמעו שאבד חשבון עד דיבון. ושנ"י מפרשי רש"י אלה בותנים לכך שתי סבות שונות.

מה הן שתי הסיבות שבגללן הוצרך רש"י לפרש כפי שפרש?

3) למה לו לרש"י לומר דוקא בד"ה ונשים "כך יאמרו המושלים" והלא כל זה מדברי המושלים?

ג. ל' ונירם אבד חשבון עד דיבון ונשים עד נופח אשר עד מידבא.

שד"ל (טשחדל)

אין ספק כי הנו"ן במלת "נירם" לשמש כמו במלת "ונשים" שלאחריה והמשורר (אשר כפי הנראה היה מאנשי סיחון) משתף עצמו עם הנוצחים ואומר: "אנחנו יריבו את המואבים והוא מענין "ידה יירה" (שם' י"ט).
מלת "עד" המשוושת בכתוב הזה היא לדעתי משולשת בהוראותיה:
"עד דיבון" דיבון היתה לבד.
"עד נדפח" כמשמעו.
"עד מידבא" אצל מידבא. כמו (בר' י"ג) "ויאהל עד סדום". (בר' ל"ח) "ויס עד איש עדולמי".

וזה דרך צחות בשירי לשון הקדש. גם בחרו המושלים להזכיר הערים להיותם שמותיהם מלשון מפה נפש ודאבון נפש. והנה השיר הזה חבירו האמוריים, וישראל שמעוהו מפהט בימי לכתם במדבר. ומשה בצמח בתורה. והנה זה אחד מן הדברים שראוי שישימו אליהם לב האנשים האומרים, כי לא משה כתב ספר התורה, ושנכתבה דורות הרבה אחריו, מימות דוד ואילך. מה ראה האיש שכתב תורתנו לבדות מלבו, מה שאמרו המושלים כשילכו את חשבון ואת דיבון? ואם היה שיפתח בריבו (שופטים י"א) עם מלך בני עמון הביא ראיה מהשיר הזה, החרשתו. אבל יפתח לא הזכיר כלל דברי המושלים, ומה החלום הזה אשר חלם כותב תורתנו, לחבר שיר בשבח גבורת סיחון ועמו, אשר כברו אבדו מן העולם לפני כמה דורות ולא נשאר מהם שריד ופליט? הלא זה אחד מן הנסים והנפלאות שהכופרים מקבלים עליהם להאמין בהם, כדי שלא להאמין בנסים ובנפלאות המקובלים בכל ישראל.

1) מה בין שד"ל לרש"י בפירוש "ונירם" ומה מעלותיו של כ"א מן הפרושים?

2) מה הכרחו לפרש שלש מלים "עד" בשלש הוראות שונות?

3) מה ראה להביא ראיותיו ל"עד" השלישי דוקא משני פסוקים